

16. kép A Bálint Alajos által feltárt kisapostagi urnatemető húsz sírjának fotója (MNM Tört. Ad. 117/1934)

BÓDAI ESZTER – MELLÁR BALÁZS – SZIKSZER BÁLINT

Kora bronzkori urnatemető Kisapostag határában

A kisapostagi bronzkori temetőre az 1930-as évek elején földmunkák során előkerült leletek hívták fel a szakemberek figyelmét. A lelőhelyen, amelynek feltárását a Magyar Nemzeti Múzeum a székesfehérvárinak engedte át, 1934 februárjában Marosi Arnold vezetésével próbaásatást végeztek. Ennek során egy bronzkori urnatemetőre, abban pedig kerámia- és bronzanyagra, ill. csontból és kagylókból készült ékszerekre bukkantak.¹

1934. július 17-én Bálint Alajos, a szegedi egyetem tanársegéde a helyi jegyző kérésére a lelőhely veszélyeztetettsége okán mintegy 60 m²-en végzett feltárást. A kutatóárokban, amelyben 20 bolygatlan urnasírra bukkantak [16. kép], a

temetőnek csak egy részét sikerült feltárniuk.² A temetkezési rítus minden esetben urnás hamvasztásos volt.³ Bálint Alajos 1935-ben a sírokat a bronzkor II. időszakára datálta.⁴ A leletanyag felkeltette Tompa Ferenc érdeklődését, így 1935-ben további kutatásokat végeztek, amelyek során 19 újabb sír került elő.⁵ 1942-ben Mozsolics Amália elkülönítette és a kora bronzkorra keltezte a Kisapostag kultúrát, amelynek névadó lelőhelye a Bálint Alajos által részben feltárt urnatemető lett.⁶ Ezt követően még többször került sor feltárássra a területen.⁷

Bálint Alajos 1935-ös temetőterképén láthatjuk, hogy a sírok egymáshoz

17. kép Urna a kisapostagi 4. sírból

18. kép Urna a kisapostagi 7. sírből

19. kép Urna a kisapostagi 4. sírből

közél, három sírcsoportban (I.: 1–7. sír, II.: 8–12. sír, III.: 13–20. sír) helyezkedtek el.⁸ A temetkezések közül az 1., 4., 5., 6., 7., 10., 18. sírban talált urnákat sikerült rekonstruálni. Ezek mellett szórványként még négy urna ismert. Az urnák közül a 7. és a 18. sírban találtakat fedték le tállal. Voltak olyan urnák, amelyekbe (1., 4., 7., 14., 16., 19. sír) vagy amelyek mellé (6., 13. sír) edénymellékletet helyeztek.⁹ Bronztárgy két temetkezésben, a 4. sírban (bronzlemez) és a 6. sírban (6 pityke, 4 trapéz és 1 téglalap alakú bronzlemez, 2 spirálcsovicske, 1 pápaszemes csüngő) – az I. csoportban – látott napvilágot.¹⁰ A 6. sír bronzmellékleteinek száma arra utal, hogy a közösség egy prominens tagját temethették ide.

A kerámiákról általánosan elmondható, hogy szürkére vagy barnára égették őket, korong nélkül készültek, és samottal vagy homokkal voltak soványítva.

Az urnák méret alapján két csoportra oszthatók. Megjelennek nagyobb, tölcséres nyakú, vállnál összeszűkülő, bikónikus testű [17–18. kép, Kat. 9–10] és kisebb, tölcséres nyakú, hordó alakú vagy bikónikus testű variánsaik [19–20. kép, Kat. 11–12]. Szalagfüllel a nagyobbak esetében a has vonalán, a kisebbeknél a vállon találkozhatunk. A tálak pereme ívelten kihajló, testük kónikus erős válltöréssel [21. kép, Kat. 13]. Az egyiket két ellentétes oldalán, a tál aljáig futó 3–3 vonallal díszítették. A bögrék kihajló pereműek, nyakuk ívelt, testük nyomott gömbös [22. kép, Kat. 14].¹¹ Az edények felületét ritkán kezelték vagy díszítették: seprűzést, ill. egy esetben ujjbenyomkodásokkal tagolt bordadíszít figyelhetünk meg. A Kisapostag kultúrára jellemző

tekerceselt pálcikás díszítés csak egy, szórványként ismert urnán jelent meg.

Néhány bronztárgy is előkerült, amelyek a kora bronzkori drót- és lemezipar termékei. A leggyakoribb a pödrött szélű bronzlemez, ezek mellett pitykéket és spirálcsövecskéket is találtak. A lemezek feltehetőleg a halott ruháját vagy övét díszíthették [23. kép, Kat. 15]. Bálint Alajos szórványként két karperecet is említ.¹²

A kisapostagi temető a kultúra peremterületén helyezkedett el, mégis névadó lelőhelyként tartjuk számon, hiszen Bálint Alajos ásatása tekinthető a bronzkori műveltség területén az első szisztematikus feltárásnak.

20. kép Urna a kisapostagi 5. sírból

21. kép Tál a kisapostagi 7. sírből

22. kép Bögge a kisapostagi 19. sírből

IRODALOM

- BÁLINT 1935 = Bálint A.: A kispostagi bronzkori urna-temető. *Dolgozatok* 11 (1935), 145–152.
- BÖDŐ et al. 2013 = Bődő I. – Czetz B. – Dakó P.: Kispostag, a "hídfalu". In: *Kispostag története*. [Magyar Nemzeti Levéltár Fejér Megyei Levéltára Közleményei 33.] Kispostag 2013, 7–18.
- KESZI 2005 = Keszi T.: Kispostag-Dunai-dűlő (Zsellérföldek) M8/1–2 lelőhely. *Alba Regia* 34:2004 (2005), 150.
- MAROSI 1934 = Marosi A.: A kispostagi bronzkori temető. *Székesfehérvári Szemle* 1934/1 (1934), 46.
- MOZSOLICS 1942 = Mozsolics A.: *A kispostagi korabronzkori urnatemető*. [ArchHung 26.] Budapest 1942.
- PÁSZTOR 1997 = Pásztor, E.: Frühbronzezeitliches Urnenfeld in der Flur von Kispostag. *Alba Regia* 26:1989–1992 (1997), 13–59.

¹ MNM Tört. Ad. 117/1934.

² SZTE RT Ad. ltk. 10439–10486. A leletanyag egy része mára elveszett. A többi ásatás anyaga más intézmények gyűjteményeiben található. Szintén a kora bronzkor végére keltezhető az SZTE RT RGY-ben az Őszentivánon feltárt telep anyaga.

³ MNM Tört. Ad. 117/1934; BÁLINT 1935, 145; MOZSOLICS 1942, 9–13; PÁSZTOR 1997, 13; BÖDŐ et al. 2013, 10–11.

⁴ BÁLINT 1935, 148.

⁵ MNM Tört. Ad. 117/1934.

⁶ MOZSOLICS 1942, 42.

⁷ 1987-ben ipari munkákhoz kapcsolódóan Pásztor Emília végzett leletmentést a területen, amely további 58 sírt eredményezett (Bődő et al. 2013, 11; MOZSOLICS 1942, 9; PÁSZTOR 1997, 13). 2004-ben autópálya építése kapcsán az Intercisa Múzeum folytatott ásatást a környéken. Két lelőhelyet tártak fel, egy Nagyrév kultúrához köthető települést, illetve egy 110 síros, birituális temetőt — zsugorított és hamvasztásos —, amelyet a Nagyrév, a Kispostag és a Vátya kultúrák közösségei használtak (Bődő et al. 2013, 13; Keszi 2005, 150).

⁸ BÁLINT 1935, Taf. XXVI. 3; Keszi 2005, 150; Bődő et al. 2013, 13.

⁹ BÁLINT 1935, 145–146; MOZSOLICS 1942, 13, 31.

¹⁰ BÁLINT 1935, 145–146; MOZSOLICS 1942, 13.

¹¹ BÁLINT 1935, 147; MOZSOLICS 1942, 14–19.

¹² BÁLINT 1935, 147; MOZSOLICS 1942, 22–30.

23. kép Pódrött szelű bronzlemez a kispostagi 6. sírból